

Kazuo Ishiguro

Vergeten reus

Roman

VERTAALD DOOR
BARTHO KRIEK

Uitgeverij Atlas Contact
Amsterdam/Antwerpen

HOOFDSTUK EEN

Je zou lang hebben moeten zoeken naar de slingerende weggetjes en serene weilanden waar Engeland later befaamd om werd. In plaats daarvan zag je niets dan verlaten woeste gronden; hier en daar primitieve paden over onherbergzame heuvels en kaal heideland. De meeste wegen die de Romeinen hadden achtergelaten zullen toen al vervallen en overwoekerd zijn geraakt, veelal opgaand in de wildernis. Boven de rivieren en moerassen hingen kille nevels, wat de trollen die toen nog in dit land voorkwamen maar al te goed van pas kwam. De mensen die bij hen in de buurt leefden – je vraagt je af door welk een wanhoop gedreven ze zich op dergelijke sombere plekken vestigden – zullen allicht bang geweest zijn voor die wezens, wier hijgende ademhaling hoorbaar was lang voor hun mismaakte gestalten uit de mist opdoken. Maar dergelijke monsters wekten geen verbazing. De mensen van toen zullen ze beschouwd hebben als een alledaags gevaar, en in die tijd hadden ze zo veel andere zorgen aan hun hoofd. Hoe voedsel te halen uit de harde grond; hoe niet zonder brandhout te komen zitten; hoe een eind te maken aan de ziekte die op één dag wel tien varkens kon doen bezwijken en de kinderen groene uitslag op hun wangen bezorgde.

Hoe dan ook, trollen vielen wel mee zolang je ze niet dwarszat. En men moest aanvaarden dat er af en toe eentje, misschien na een of andere obscure onderlinge twist, in vreselijke razernij per ongeluk een dorp in stormde en daar ondanks geschreeuw en gezwaai met wapens huishield, iedereen verwondend die niet gauw

uit de weg ging. En dat af en toe een trol een kind wegvoerde in de mist. De mensen in die tijd moesten dergelijke euveldaden wel laconiek opvatten.

In een van dergelijke oorden aan de rand van een uitgestrekt moeras, in de schaduw van enkele rotsige heuvels, leefde een bejaard echtpaar, Axl en Beatrice. Ze heetten misschien niet precies zo en deze namen zijn niet volledig, maar voor het gemak zullen we hen ermee aanduiden. Ik denk zo dat dit echtpaar een teruggetrokken leven leidde, maar in die tijd leefden maar weinigen 'teruggetrokken' in de betekenis zoals wij die kennen. Dorpelingen leefden met het oog op warmte en veiligheid in onderkomens die veelal diep in de heuvel waren uitgegraven en door ondergrondse gangen en overdekte galerijen met elkaar waren verbonden. Ons bejaarde echtpaar woonde in zo'n wijdvertakt gangenstelsel – 'bouwsel' zou een te groot woord zijn – samen met zo'n zestig andere dorpelingen. Als je hun gangenstelsel uit kwam en een kwartiertje om de heuvel heen liep, bereikte je de volgende nederzetting, en in jouw ogen zou die er hetzelfde uitzien als de vorige. Maar voor de bewoners zelf zullen er een heleboel dingen anders geweest zijn en hen met trots of schaamte hebben vervuld.

Ik wil niet de indruk wekken dat er niet meer te vinden was in het Brittannië van die dagen; dat wij hier, in een tijd dat er elders op de wereld luisterrijke beschavingen bloeiden, nog min of meer in de ijzertijd leefden. Als je naar believeen door het land had kunnen rondzwerven, had je misschien best kastelen ontdekt waar genoten werd van muziek, goed eten, sportieve prestaties; en kloosters waar wonderen van geleerdheid woonden. Maar het valt niet te ontkennen. Zelfs op een sterk paard en met goed weer zou je dagen hebben kunnen rijden zonder een kasteel of klooster uit het groen te zien opduiken. Je zou voornamelijk gemeenschappen zijn tegengekomen zoals die welke ik zojuist

heb beschreven, en als je geen geschenken, etenswaren of kleding bij je had gehad, of niet tot de tanden gewapend was geweest, had je niet kunnen rekenen op een vriendelijke ontvangst. Het spijt me zo'n beeld van ons land in die tijd te moeten schetsen, maar het is niet anders.

Terug naar Axl en Beatrice. Zoals ik al zei, leefde dat bejaarde echtpaar aan de buitenrand van het gangenstelsel, zodat hun woonruimte minder beschermd was tegen de elementen en nauwelijks profijt had van het vuur in de Grote Kamer, waar allen 's avonds bijeenkwamen. Wellicht was er een tijd geweest dat ze dichterbij het vuur hadden gewoond, een tijd waarin ze hun kinderen nog bij zich hadden. Ja, een dergelijk idee kwam vaak bij Axl op als hij wakker lag in de lege uren voor de dageraad, zijn vrouw diep in slaap naast hem, en het besef van een of ander naamloos verlies knaagde dan aan zijn hart en belette hem weer in slaap te vallen.

Misschien dat Axl daarom deze ochtend zijn bed had verlaten en stilletjes naar buiten geglipt was om op de oude kromgetrokken bank bij de ingang van het gangenstelsel te gaan zitten wachten op de eerste tekenen van daglicht. Het was lente, maar de lucht voelde nog scherp aan, ondanks Beatrices mantel, die hij onderweg naar buiten had gepakt en om zich heen gewikkeld. Maar hij was zo in gedachten verzonken geraakt dat hij pas beseftte hoe koud hij het had toen de sterren bijna allemaal waren verdwenen, een gloed zich over de horizon verspreidde en de eerste tonen van vogelgezang in het schemerduister opklonken.

Hij kwam traag overeind en betreurde dat hij zo lang buiten was gebleven. Hij verkeerde in goede gezondheid, maar het had een poos geduurd voor hij zijn laatste koorts te boven was gekomen en hij wilde niet dat die terugkeerde. Hij voelde de vochtigheid in zijn benen, maar terwijl hij zich omdraaide om weer naar binnen te gaan had hij toch een voldaan gevoel: hij was er die

ochtend namelijk in geslaagd zich een aantal dingen te binnen te brengen die hij al een tijd kwijt geweest was. Bovendien had hij het idee dat hij op het punt stond een grote beslissing te nemen – een die veel te lang was uitgesteld – en voelde hij een opwinding in zijn binnenste die hij graag wilde delen met zijn vrouw.

Binnen was het gangenstelsel nog in volledige duisternis gehuld, en hij was genoodzaakt de korte afstand naar de deur van zijn kamer op de tast af te leggen. Veel van de ‘deuren’ in het gangenstelsel waren niet meer dan bogen boven de drempel van een kamer. Het open karakter van die opzet zullen de dorpelingen niet als een aantasting van hun privacy beschouwd hebben, en maakte dat de kamers profijt hadden van wat er aan warmte van het grote vuur en de kleinere vuren die binnen toegestaan waren door de gangen stroomde. De kamer van Axl en Beatrice was echter te ver verwijderd van welk vuur dan ook en had iets wat wij zouden herkennen als een soort deur: een groot houten geraamte, kris-kras bedekt met kleine takken, klimplanten en distels die iemand die naar binnen of naar buiten ging telkens opzij moest tillen, en die koude tocht buiten hield. Axl had het liever zonder de deur gesteld, maar voor Beatrice was die in de loop der tijd een bron van behoorlijk wat trots geworden. Al vaak had hij bij thuiskomst zijn vrouw bezig gezien de verdorde delen van de constructie te vervangen door nieuw snoeisel dat ze overdag had verzameld.

Axl verplaatste het obstakel deze morgen net voldoende om zichzelf binnen te laten en probeerde zo min mogelijk gerucht te maken. Het vroege ochtendlicht sijpelde de kamer binnen door de spleetjes in de buitenwand. Vaag zag hij zijn hand voor zich, en op het bed van pluggen de gestalte van Beatrice, diep in slaap onder de dikke dekens.

Hij had zin om zijn vrouw te wekken. Iets in hem was er namelijk zeker van dat de laatste obstakels tussen hem en zijn besluit eindelijk zouden vervliegen als zij op dit moment wakker

was en met hem zou praten. Het duurde echter nog enige tijd voor de gemeenschap ontwaakte en de werkdag begon, dus nam hij plaats op het lage krukje in de hoek van de kamer, de mantel van zijn vrouw nog steeds strak om zich heen.

Hij vroeg zich af hoe dicht de mist die ochtend zou zijn, en of te zien zou zijn of die, als het duister verdween, door de openingen tot in hun kamer was doorgedrongen. Maar vervolgens dwaalden zijn gedachten van dergelijke zaken af en keerden terug naar wat hem eerder had beziggehouden. Hadden ze altijd zo geleefd, met zijn tweeën, aan de rand van de gemeenschap? Of was alles ooit heel anders geweest? Eerder, buiten, waren enkele flarden van herinneringen bij hem bovengekomen: een moment dat hij door de lange hoofdgang van het stelsel liep, zijn arm om een van zijn eigen kinderen heen geslagen, enigszins gebogen lopend niet door ouderdom zoals nu misschien het geval was, maar alleen maar omdat hij zijn hoofd niet aan de balken wilde stoten in het troebele licht. Mogelijk had het kind net iets tegen hem gezegd, iets amusants, en lachten ze beiden. Maar net als eerder buiten bleef er niets van in zijn hoofd hangen, en hoe meer hij zich concentreerde, hoe meer de flarden leken te vervagen. Misschien waren het alleen maar waandenkbeelden van een bejaarde dwaas. Misschien had God hun nooit kinderen geschonken.

Je vraagt je misschien af waarom Axl geen hulp van zijn mededorpelingen vroeg bij het terughalen van het verleden, maar dat was niet zo makkelijk als je zou denken. In deze gemeenschap werd namelijk zelden over het verleden gepraat. Ik zeg niet dat het taboe was. Ik bedoel dat alles op een of andere manier opgegaan was in een mist die even dicht was als die boven de moerassen. Deze dorpelingen stonden eenvoudigweg niet stil bij het verleden – zelfs niet bij het recente.

Een voorbeeld daarvan, dat Axl trouwens al enige tijd dwarszat: hij wist zeker dat ze niet heel lang geleden een vrouw met

lang haar in hun midden hadden gehad – een vrouw die als onmisbaar voor hun dorp werd beschouwd. Telkens als iemand zichzelf had verwond of ziek werd, was die roodharige vrouw, die zo goed kon genezen, degene geweest die er meteen bij werd gehaald. Nu was diezelfde vrouw echter nergens meer te bekennen, en het leek wel of niemand zich afvroeg wat er was voorgevallen, of het zelfs maar jammer vond dat ze ontbrak. Toen Axl er op een morgen iets over zei tegen drie burens terwijl hij met hen de bevroren akker aan het omspitten was, bleek uit hun antwoord dat ze totaal geen idee hadden waar hij het over had. Een van hen onderbrak zijn werk nog even in een poging zich haar te herinneren, maar had uiteindelijk zijn hoofd geschud. ‘Moet een tijd geleden zijn geweest,’ had hij gezegd.

‘Mij staat over die vrouw ook niets bij,’ had Beatrice tegen hem gezegd toen hij er op een avond over was begonnen. ‘Misschien heb je haar gefantaseerd ter wille van je behoeften, Axl, hoewel je een vrouw hier naast je hebt met een rechttere rug dan de jouwe.’

Dat was in de loop van de voorbije herfst geweest, en ze hadden naast elkaar op hun bed in het pikkedonker naar de regen liggen luisteren die tegen hun onderkomen sloeg.

‘Je bent inderdaad nauwelijks ouder geworden in de loop der jaren, lieve,’ had Axl gezegd. ‘Maar die vrouw was geen fantasie, en jij zou je haar ook herinneren als je er even de moeite voor nam. Nog maar een maand geleden stond ze daar bij de deur, een vriendelijke ziel die vroeg of ze ons iets kon brengen. Dat weet je vast nog wel.’

‘Waarom wilde ze ons dan iets brengen? Was ze een verwante van ons?’

‘Volgens mij niet, lieve. Het was gewoon vriendelijkheid van haar. Je weet het vast nog wel. Ze kwam vaak vragen of we koud leden of honger.’

‘Wat ik bedoel, Axl, is: waarom koos ze speciaal ons uit voor haar vriendelijkheid?’

‘Dat vroeg ik me toen ook af, lieve. Ik weet nog dat ik dacht: dit is een vrouw die zorgt voor de zieken, maar wij tweeën zijn net zo gezond als wie ook in het dorp. Is er misschien sprake van een besmettelijke ziekte die nadert en komt ze ons alleen maar controleren? Maar er bleek geen besmettelijke ziekte te zijn en het was gewoon vriendelijkheid van haar. Nu we het over haar hebben, komt er nog meer bij me boven. Daar staand zei ze dat we het ons niet moesten aantrekken dat de kinderen ons uitscholden. Dat was alles. Daarna hebben we haar nooit meer gezien.’

‘Die roodharige vrouw is niet alleen een verzinsel van jouw geest, Axl, maar ze is ook dwaas dat ze zich zorgen maakt over een paar kinderen en hun spel.’

‘Zo dacht ik er ook over, lieve. Wat voor kwaad kunnen kinderen ons doen, en ze proberen zich gewoon te vermaken als het buiten te slecht weer is. Ik zei tegen haar dat we er niet eens bij hadden stilgestaan, maar toch was het vriendelijk bedoeld van haar. En ik weet nog dat ze toen zei dat het jammer was dat wij het ’s avonds zonder kaars moesten stellen.’

‘Als dat mens met ons te doen had omdat we geen kaars hebben,’ had Beatrice gezegd, ‘dan had ze dat in elk geval goed gezien. Het is een belediging om ons een kaars te verbieden in nachten als deze terwijl onze handen nog even vast zijn als die van wie ook. En dat terwijl anderen met kaars in hun kamer elke avond bewusteloos raken van de cider of kinderen hebben die maar rondrennen. En toch hebben ze ons onze kaars afgenomen, en nu kan ik amper je omtrekken zien, Axl, terwijl je vlak naast me ligt.’

‘Het is niet beledigend bedoeld, lieve. Het is gewoon de manier waarop het van oudsher gaat, meer steekt er niet achter.’

‘Nou, jouw fantasievrouw is niet de enige die het vreemd vindt dat onze kaars ons is afgenomen. Gisteren, of was het eergisteren, liep ik bij de rivier langs de vrouwen en ik weet zeker dat ik ze hoorde zeggen, toen ze dachten dat ik buiten gehoorsafstand was, dat het een schande was dat een rechtschapen echtpaar als wij elke avond in het donker moest zitten. Dus jouw fantasievrouw is niet de enige die er zo over denkt.’

‘Ze is geen fantasievrouw zeg ik je toch, lieve. Iedereen hier kende haar een maand geleden en sprak goed over haar. Hoe komt het toch dat iedereen, jij inbegrepen, is vergeten dat ze ooit heeft bestaan?’

Terwijl Axl die lentemorgen aan dat gesprek terugdacht, was hij bijna bereid te erkennen dat hij zich aangaande de roodharige vrouw had vergist. Hij was per slot bejaard en had wel eens last van verwardheid. Maar het geval van die roodharige vrouw was maar een van de vele verbijsterende dingen die zich voortdurend voordeden. Zo was er bijvoorbeeld het voorval geweest met Marta.

Dat was een meisje van negen of tien jaar dat altijd al bekendstond om haar onbevreesdheid. Alle huiveringwekkende verhalen over wat er met rondzwerfende kinderen kon gebeuren, leken haar hang naar avontuur niet te kunnen temperen. Dus toen er op een avond minder dan een uur daglicht restte, de mist kwam opzetten, de wolven op de heuvel te horen waren en het nieuws de ronde deed dat Marta weg was, staakte iedereen geschrokken zijn bezigheden. En een poosje was het gangenstelsel vol stemmen die haar naam riepen en klonken overal in de gangen heen en weer hollende voetstappen van dorpelingen die zochten in elke slaapkamer, de opslagholten, de ruimtes tussen de balken en elke andere schuilplaats waar een kind zich voor de lol maar zou kunnen ophouden.

Te midden van alle commotie keerden twee herders na hun

werk terug in de Grote Kamer en begonnen zich bij het vuur te warmen. Ondertussen meldde een van hen dat ze de vorige dag een winterarend boven hun hoofd hadden zien rondcirkelen, eenmaal, tweemaal, en toen een derde maal. Geen twijfel mogelijk, zei hij, het was een winterarend geweest. Het nieuws verspreidde zich snel in het gangenstelsel en al gauw had zich een menigte rond het vuur verzameld om naar de herders te luisteren. Zelfs Axl had zich haastig bij hen gevoegd, want de verschijning van een winterarend in hun land was groot nieuws. Een van de vele krachten die aan de winterarend werden toegeschreven was het vermogen wolven te verdrijven, en elders in het land zei men dat de wolven door toedoen van die vogels helemaal waren verdwenen.

Aanvankelijk hoorde men de herders gretig uit en moesten ze telkens opnieuw hun verhaal doen. Vervolgens verspreidde zich geleidelijk een zekere scepsis onder de luisteraars. Er waren al vaak soortgelijke beweringen gedaan, merkte iemand op, en telkens waren die ongegrond gebleken. Iemand anders verklaarde dat deze beide herders in de afgelopen lente nog met eenzelfde verhaal waren teruggekeerd zonder dat er andere meldingen waren gevolgd. De herders ontkenden boos dat ze met een dergelijk bericht waren thuisgekomen, en weldra waren de omstanders verdeeld in hen die de kant van de herders kozen en hen die bekeerden zich iets te herinneren van het vermeende voorval vorig jaar.

Terwijl de gemoederen verhit raakten, begon Axl het welbekende knagende gevoel te krijgen dat er iets niet klopte, en verwijderde hij zich van het geschreeuw en gedrang, liep naar buiten en staarde naar de donker wordende hemel en de over de grond rollende mist. En na een poosje begonnen flarden van herinneringen zich in zijn geest met elkaar te verbinden: aan de vermiste Marta, aan het gevaar, aan dat iedereen even tevoren nog naar

haar had gezocht. Maar die herinneringen werden al verward, zoals met een droom vlak na het ontwaken gebeurt, en slechts door zich uit alle macht te concentreren wist Axl de gedachte aan de kleine Marta nog net vast te houden terwijl achter hem de stemmen doorgingen met ruziën over de winterarend. Toen, terwijl hij daar zo stond, hoorde hij het geluid van een meisje dat voor zich heen zong en zag hij Marta voor zich uit de mist opdoemen.

‘Wat ben je ook een rare, kindje,’ zei Axl terwijl ze naar hem toe kwam huppelen. ‘Ben je niet bang voor het donker? Voor de wolven en de trollen?’

‘O, ik ben wel bang voor ze, heer,’ zei ze met een glimlach. ‘Maar ik kan me voor ze verstoppen. Ik hoop dat mijn ouders niet naar me hebben gevraagd. Ik heb zo’n pak rammel gehad vorige week.’

‘Naar je gevraagd? Natuurlijk hebben ze naar je gevraagd. Het hele dorp zoekt je toch? Moet je dat kabaal binnen horen. Dat is allemaal om jou, kind.’

Marta lachte en zei: ‘Ach welnee, heer! Ik weet dat ze me niet hebben gemist. En ik kan horen dat ze niet om mij zo schreeuwen.’

Toen ze dat zei, bedacht Axl dat het meisje volkomen gelijk had: de stemmen binnen ruzieden helemaal niet over haar, maar over een heel andere kwestie. Hij boog zich naar de deuropening om het beter te kunnen horen, en terwijl hij af en toe een zin opving uit het rumoer van stemmen kwam het allemaal weer bij hem terug, over de herders en de winterarend. Juist toen hij zich afvroeg of hij Marta niet enige uitleg moest geven, huppelde ze langs hem naar binnen.

Hij volgde haar in de verwachting dat haar verschijning enorme opluchting en vreugde teweeg zou brengen. En eerlijk gezegd speelde door zijn hoofd dat hij, door met haar binnen te komen,

een deel van de eer zou krijgen voor haar behouden terugkomst. Maar toen ze de Grote Kamer betraden werden de dorpelingen nog dermate door hun geruzie in beslag genomen dat slechts een paar zelfs maar de moeite namen hun kant op te kijken. Marta's moeder maakte zich lang genoeg van de menigte los om tegen het kind te zeggen: 'Daar ben je eindelijk! Ik wil niet hebben dat je zo rondzwerft! Hoe vaak moet ik je dat nog zeggen?' om haar aandacht vervolgens weer te richten op de twistgesprekken die rond het vuur woedden. Hierop grijnsde Marta naar Axl alsof ze wilde zeggen: 'Wat heb ik u gezegd?' en verdween in het duister op zoek naar haar vriendinnen.

Het was beduidend lichter geworden binnen. Hun kamer, die zich aan de buitenkant bevond, beschikte over een klein raam, al zat het te hoog om erdoor naar buiten te kijken zonder op een kruk te gaan staan. Het was op dat moment bedekt met een doek, maar het vroege zonlicht drong bij een hoek naar binnen en wierp een lichtbundel naar waar Beatrice lag te slapen. Axl zag, gevangen in die bundel, iets wat leek op een insect dat vlak boven het hoofd van zijn vrouw in de lucht zweefde. Vervolgens beseftte hij dat het een spin was die aan zijn onzichtbare verticale draad hing, en terwijl hij toekeek begon het insect gelijkmatig te dalen. Geruisloos stond Axl op, liep naar de andere kant van de kamer, liet zijn hand door de ruimte boven zijn slapende vrouw zwaaien en ving de spin erin. Toen bleef hij naar haar staan kijken. Op haar slapende gezicht lag een vredigheid die hij nog maar zelden zag als ze wakker was, en het plotseling opwellende geluksgevoel dat haar aanblik bij hem teweegbracht verraste hem. Op dat moment wist hij dat hij een besluit genomen had, en weer wilde hij haar wakker maken, ditmaal om haar dat te vertellen. Maar hij beseftte dat dat zelfzuchtig zou zijn – hoe kon hij trouwens zo zeker zijn van haar reactie? Uiteindelijk liep hij zachtjes terug naar zijn kruk, en terwijl hij weer plaatsnam,

herinnerde hij zich de spin en opende voorzichtig zijn hand.

Eerder, toen hij buiten op de bank had zitten wachten op het eerste ochtendlicht, had hij zich proberen te herinneren wanneer Beatrice en hij voor het eerst waren begonnen over het idee van die reis. Hij had toen gedacht dat het een bepaald gesprek geweest was dat ze een keer 's nachts in deze kamer hadden gevoerd, maar terwijl hij de spin over de rand van zijn hand zag rennen en daarna verder over de aarden vloer, wist hij bijna zeker dat dat onderwerp voor het eerst ter sprake gekomen was op de dag dat die vreemdelinge in haar donkere lompen bij hun dorp was aangekomen.

Het was op een grauwe ochtend – was het in november geweest, zo lang geleden alweer? – en Axl beende over een pad langs de rivier overhuifd door wilgen. Hij repte zich van de akkers terug naar het gangenstelsel, mogelijk om een werktuig te halen of voor nieuwe instructies van een voorman. Hoe dan ook, een plotseling losbarstend rumoer van stemmen voorbij de struiken rechts van hem deed hem stilstaan. Zijn eerste gedachte was: trollen. En hij speurde meteen in het rond naar een steen of stok. Toen drong het tot hem door dat de stemmen – allemaal van vrouwen – weliswaar boos en opgewonden klonken, maar zonder de panische angst waarmee aanvallen van trollen altijd gepaard gingen. Toch baande hij zich vastbesloten een weg door een haag van jeneverbessstruiken en kwam struikelend op een open plek waar hij vijf vrouwen – niet jong, maar nog van vruchtbare leeftijd – vlak bij elkaar zag staan. Ze stonden met hun rug naar hem toe en gingen door met schreeuwen naar iemand verderop. Pas toen hij vlak bij hen was, zag een van de vrouwen hem en schrok, maar toen draaiden de anderen zich om en keken bijna brutaal naar hem.

‘Asjemenou,’ zei een van hen. ‘Misschien is het toeval, misschien meer dan dat. Maar daar is de echtgenoot en hopelijk kan hij haar tot rede brengen.’

De vrouw die hem het eerst gezien had zei: ‘We zeiden tegen uw vrouw dat ze niet moest gaan, maar ze wilde niet luisteren. Ze wil met alle geweld eten naar die vreemdeling brengen hoewel het hoogstwaarschijnlijk een demon is of anders een vermomde elf.’

‘Is mijn vrouw in gevaar? Dames, verklaart u zich alstublieft nader.’

‘Er zwerft al de hele ochtend een onbekende vrouw in de buurt rond,’ zei een ander. ‘Haar tot op haar rug en een mantel van zwarte lompen. Ze beweerde dat ze Saksische was, maar ik heb nog nooit een Saksische zo gekleed zien gaan. Ze probeerde ons van achteren te besluipen op de rivieroever toen we bezig waren met de was, maar we zagen haar bijtijds en joegen haar weg. Maar ze bleef maar terugkomen, deed of ze ergens diepbedroefd over was, en vroeg ons een paar maal om eten. Volgens ons richtte ze haar betovering al die tijd op uw vrouw, heer, want al tweemaal eerder vanmorgen moesten we Beatrice bij haar armen vasthouden, zo graag wilde ze naar die demon toe. En nu heeft ze zich aan ons allemaal ontworsteld en is ze naar de oude doorn gegaan waar de demon op haar zit te wachten.’

‘De oude doorn...’

‘Ze is net op weg gegaan, heer. Maar het is beslist een demon, en als u achter haar aan gaat, pas dan op dat u niet struikelt of u aan een giftige distel verwondt zodat het nooit meer geneest.’

Axl verborg zo goed mogelijk dat hij zich aan de vrouwen ergerde en zei beleefd: ‘Ik ben u dankbaar, dames. Ik ga kijken wat mijn vrouw uitvoert. Excuseert u mij.’

Voor onze dorpingen was ‘de oude doorn’ zowel de naam van een mooie plek als de meidoornboom zelf die uit de rots leek te zijn ontsproten aan de rand van het voorgebergte op een klein stukje lopen van het gangenstelsel. Op zonnige dagen, mits er geen al te harde wind stond, was het een aangename plek om te

verpozen. Je had er goed uitzicht over het land beneden tot aan het water, over de bocht in de rivier en de moerassen erachter. 's Zondags speelden kinderen vaak tussen de knoestige wortels en durfden soms zelfs van de rand af te springen, daar het terrein slechts geleidelijk omlaag liep zodat een kind zich niet kon bezeren, gewoon om als een ton over de met gras begroeide helling naar beneden te rollen. Maar op ochtenden als deze, als volwassenen zowel als kinderen met hun taken bezig waren, zal de plek verlaten geweest zijn, en Axl, die door de mist omhoog liep, was niet verbaasd te zien dat de twee vrouwen alleen waren, hun gestalten bijna silhouetten tegen de witte hemel. De vreemdelinge, die met haar rug tegen de rots zat, was inderdaad vreemd gekleed. Van een afstand althans leek haar mantel gemaakt van allemaal aan elkaar genaaide stukjes stof, en hij wapperde in de wind, waardoor de draagster iets had van een grote vogel die op het punt stond op te vliegen. Naast haar – nog staand, hoewel het hoofd gebogen naar haar metgezellin – oogde Beatrice tenger en kwetsbaar. Ze waren druk in gesprek, maar toen Axl van beneden naderde, zwegen ze en keken naar hem. Toen liep Beatrice naar de rand van het voorgebergte en riep omlaag: 'Blijf daar staan, echtgenoot, ga niet verder! Ik kom naar jou toe. Kom niet hiernaartoe want dan verstoort je de rust van die arme dame terwijl ze nu eindelijk in staat is haar benen rust te geven en wat te eten van het brood van gisteren.'

Axl bleef gehoorzaam staan en weldra zag hij zijn vrouw over het lange veldpad zijn kant op. Ze kwam helemaal naar hem toe gelopen, en ongetwijfeld uit vrees dat de wind haar woorden naar de vreemdelinge zou dragen zei ze zachtjes: 'Hebben die dwaze vrouwen je achter me aan gestuurd, echtgenoot? Toen ik zo oud was als zij waren de bejaarden degenen die vol angst en dwaas bijgeloof zaten en dachten dat iedere steen vervloekt was en elke kat een boze geest. Maar nu ik zelf bejaard ben, blijken warempel

de jongeren degenen te zijn die vol bijgeloof zitten alsof ze nog nooit gehoord hebben van de belofte van de Heer altijd aan onze zijde te zijn. Moet je die arme vreemdelinge zien, kijk zelf maar, uitgeput en eenzaam, na vier dagen zwerven door velden en bossen doordat elk dorp haar gelastte verder te gaan. En het was nog wel christenland waar ze door trok, maar men houdt haar voor een demon of misschien voor een leproos ook al vertoont haar huid daarvan geen spoor. Beste echtgenoot, hopelijk kom je me niet verbieden die arme vrouw op te beuren en het karige eten te geven dat ik bij me heb.'

'Zoiets zou ik nooit doen, lieve, want ik zie zelf dat het waar is wat je zegt. Voor ik hierheen ging, bedacht ik nog hoe beschamend het is dat we vreemdelingen niet meer vriendelijk kunnen ontvangen.'

'Ga dan verder met je bezigheden, echtgenoot, want ze zullen vast weer klagen over hoe traag je bent met je werk, en eer je het weet laten ze ons weer door de kinderen uitjouwen.'

'Niemand heeft ooit gezegd dat ik mijn werk traag doe, lieve. Hoe kom je daar toch bij? Ik heb nog nooit iets in die geest te horen gekregen en kan dezelfde lasten tillen als mannen die twintig jaar jonger zijn.'

'Ik plaag je maar, echtgenoot. Inderdaad, helemaal niemand klaagt over je werk.'

'Als er kinderen zijn die ons uitschelden, dan komt dat niet doordat ik mijn werk vlug of traag doe, maar door ouders die te dwaas of eerder nog te dronken zijn om ze goede manieren en eerbied aan te leren.'

'Bedaar, echtgenoot. Ik zei dat ik je alleen maar plaagde en ik zal dat niet meer doen. De vreemdelinge vertelde me iets wat me zeer interesseert en jou op een ander moment misschien ook wel. Maar ze was nog niet uitverteld, dus wil ik je nogmaals vragen gauw verder te gaan met welke taak je ook doen moet zodat ik

haar kan aanhoren en zo goed mogelijk opbeuren.’

‘Het spijt me, lieve, als ik zo-even streng tegen je sprak.’

Maar Beatrice had zich al omgedraaid en liep het pad weer op naar de doornboom en de gestalte in de wapperende mantel.

Wat later, toen Axl zijn taak had voltooid, keerde hij terug naar de akkers, en ondanks het risico dat hij het geduld van zijn buren op de proef zou stellen, week hij van de route af en ging nogmaals langs de oude doorn. Want hoewel hij evenzeer als Beatrice de argwanende gevoelens van de vrouwen verachtte, had hij het idee niet van zich kunnen afzetten dat de vreemdelinge toch een soort gevaar vormde en ongerustheid gevoeld sinds hij Beatrice bij haar achter had gelaten. Het was dan ook een opluchting voor hem toen hij zijn vrouw in haar eentje op het voorbergeerte bij de rots naar de lucht zag staren. Ze leek in gedachten verloren, en merkte hem pas op toen hij haar riep. Hij sloeg haar gade terwijl ze over het pad omlaag kwam, langzamer dan tevoren, en bedacht niet voor het eerst dat ze de laatste tijd anders was gaan lopen. Niet dat ze mank liep, maar het was alsof ze een pijn ergens trachtte te verheimelijken. Toen Beatrice vlakbij was en hij haar vroeg waar haar vreemde metgezellin was gebleven, zei ze alleen maar: ‘Ze heeft haar weg vervolgd.’

‘Ze zal je wel dankbaar geweest zijn voor je vriendelijkheid, lieve. Heb je lang met haar gepraat?’

‘Zeker, en ze had heel wat te vertellen.’

‘Ik zie dat ze iets verontrustends tegen je heeft gezegd, lieve. Misschien hadden die vrouwen gelijk en had je haar beter kunnen mijden.’

‘Zij heeft me niet van streek gemaakt, Axl. Wel aan het denken gezet.’

‘Je bent in een vreemde stemming. Ben je echt niet door haar betoverd voor ze in het niets verdween?’

‘Loop maar omhoog naar de doorn, echtgenoot, dan zie je

haar op het pad, ze is nog maar net onderweg. Ze hoopt aan de andere kant van de heuvel meer menslievendheid te ontmoeten.’

‘Nou, ik verlaat je weer, lieve, want ik zie dat je geen kwaad is overkomen. God zal verheugd zijn over de vriendelijkheid die je aan de dag hebt gelegd, zoals gewoonlijk.’

Maar ditmaal leek Beatrice hem niet te willen laten gaan. Ze pakte zijn arm beet, als om op dat moment haar evenwicht te bewaren, en legde haar hoofd tegen zijn borst. Als uit eigen wil ging zijn hand omhoog en streelde haar haar, dat verward was geraakt door de wind, en toen hij naar haar omlaag keek zag hij tot zijn verbazing dat ze haar ogen nog wijd open had.

‘Toch ben je in een vreemde stemming,’ zei hij. ‘Wat heeft die vreemdelinge tegen je gezegd?’

Ze liet haar hoofd nog even tegen zijn borst rusten. Toen richtte ze zich op en maakte zich van hem los. ‘Bij nader inzien, Axl, is het misschien niet onwaar wat jij altijd zegt. Het is vreemd zoals de wereld mensen en dingen van gisteren en eergisteren vergeet. Alsof we allemaal een ziekte hebben gekregen.’

‘Dat bedoelde ik nou, lieve. Neem die roodharige vrouw...’

‘Die roodharige vrouw doet er niet toe, Axl. Het gaat om andere dingen die we ons niet herinneren.’ Ze had dat gezegd terwijl ze naar de mistsluiers in de verte keek, maar nu keek ze hem recht aan en hij zag dat haar ogen vol droefheid en verlangen waren. En toen was het – dat wist hij zeker – dat ze tegen hem zei: ‘Je bent er al sinds lang tegen gekant, Axl, ik weet het. Maar het is nu tijd om het opnieuw te overwegen. We moeten een reis gaan maken, zonder verder uitstel.’

‘Een reis, lieve? Wat voor reis?’

‘Een reis naar het dorp van onze zoon. Het is niet ver, echtgenoot, dat weten we. Zelfs met onze trage gang is het hooguit enkele dagen lopen, voorbij de Grote Vlakte en dan een stukje naar het westen. En de lente is in aantocht.’

‘We zouden zo’n reis best kunnen maken, lieve. Heeft die vreemdelinge iets gezegd waardoor je eraan moest denken?’

‘Het is al een hele tijd in mijn gedachten, Axl, maar door wat die arme vrouw zo-even tegen me zei wil ik het niet langer uitstellen. Onze zoon wacht op ons in zijn dorp. Hoe lang laten we hem nog wachten?’

‘Als de lente daar is, lieve, gaan we beslist overwegen zo’n reis te maken. Maar hoe kom je erbij dat het er nooit van kwam doordat ik het niet wilde?’

‘Ik herinner me niet alles meer wat er tussen ons is gebeurd, Axl. Alleen dat jij er altijd tegen was, hoewel ik ernaar hunkerde.’

‘Nou lieve, laten we er verder over praten op een moment dat er geen werk ligt te wachten terwijl de burens eropuit zijn ons traagheid te verwijten. Als je het goed vindt ga ik nu weer. We praten er spoedig verder over.’

Maar de daarop volgende dagen zinspeelden ze weliswaar op het idee voor die reis, maar praatten er niet echt over. Ze merkten namelijk dat de sfeer vreemd onaangenaam werd telkens als het onderwerp werd aangeroerd, en al gauw was er een verstandhouding tussen hen ontstaan, op die stilzwijgende manier van echtgenoten die al vele jaren samen zijn, om het onderwerp zoveel mogelijk te vermijden. Ik zeg ‘zoveel mogelijk’ omdat er af en toe een behoefte leek te zijn – een drang, zou je kunnen zeggen – waaraan een van beiden gevolg moest geven. Maar de gesprekken die ze er op die momenten over hadden liepen telkens al gauw uit op ontwijkend gedrag en boosheid. En de enige keer dat Axl zijn vrouw rechtuit had gevraagd wat de vreemde vrouw die dag bij de oude doorn tegen haar had gezegd, was Beatrices gezicht versomberd en had het er even op geleken dat ze in tranen zou uitbarsten. Daarna had Axl zorgvuldig vermeden gewag te maken van de vreemdelinge.

Na een tijdje kon Axl zich niet meer herinneren hoe het ge-

praat over die reis was begonnen, noch wat die voor hen ooit had betekend. Maar toen hij deze morgen in het koude uur voor de dageraad buiten zat, leek zijn geheugen althans gedeeltelijk helder te worden en waren er vele zaken bij hem teruggekomen: de roodharige vrouw, Marta, de vreemdelinge in de donkere lompen, en andere herinneringen, waarmee we ons nu niet hoeven bezig te houden. En hij had zich herinnerd, heel levendig, wat er maar een paar zondagen terug was gebeurd toen men Beatrice haar kaars had afgenomen.

Zondagen waren rustdagen voor deze dorpingen, in zoverre althans dat ze niet op het land werkten. Maar er moest wel voor de dieren gezorgd worden, en omdat er zo veel werk gebeuren moest, had de pastoor ingezien dat het onhaalbaar was alles te verbieden dat als arbeid kon worden aangemerkt. Vandaar dat Axl die zondagmorgen na een ochtend schoenen herstellen de voorjaarszon in stapte en het tafereel aanschouwde van zijn buren die verspreid over het hele terrein voor het gangenstelsel, sommige op plekken met gras, andere op krukken of boomstammen, zaten te praten, te lachen en te werken. Overal speelden kinderen, en een groepje had zich verzameld rond twee mannen die op het gras een wiel voor een wagen aan het vervaardigen waren. Het was de eerste zondag van het jaar dat het weer dergelijke activiteiten buiten toeliet, en er heerste een bijna feestelijke stemming. Maar terwijl Axl daar bij de ingang van het gangenstelsel over de dorpingen heen stond te kijken naar waar het land afliep naar de moerassen, zag hij weer de mist opstijgen, en bedacht hij dat alles tegen de middag weer gehuld zou zijn in grauwe motregen.

Hij stond daar al een poosje toen hij zich bewust werd van enige beroering bij het hekwerk rond de weilanden. Eerst interesseerde het hem niet bijzonder, maar toen bereikte iets in de bries zijn oren en richtte hij zich op. Want hoewel Axls zicht

tot zijn ergernis in de loop der jaren wazig was geworden, was zijn gehoor betrouwbaar gebleven; en hij had in het rumoer van kreten die uit de groep bij het hek kwamen de angstig roepende stem van Beatrice opgevangen.

Anderen staakten ook hun bezigheden en keken om. Axl haastte zich direct tussen hen door, en ontweek ternauwernood rondlopende kinderen en op het gras achtergelaten voorwerpen. Voor hij echter bij het duwende en trekkende kluitje mensen was aangekomen, week het plotseling uiteen, en ontwaarde hij in het midden Beatrice, die iets met beide handen tegen haar borst gedrukt hield. Op de meeste gezichten rondom haar lag pret, maar de vrouw die al gauw bij haar schouder verscheen – weduwe van een smid die vorig jaar aan een koorts was bezweken – had een woedend vertrokken gezicht. Beatrice schudde haar kwelgeest van zich af, haar gezicht aldoor een grimmig, bijna uitdrukkingloos masker, maar toen ze Axl op zich toe zag komen, braken de emoties door.

Nu Axl daaraan terugdacht, had hij het idee dat de uitdrukking op het gezicht van zijn vrouw er vooral een was geweest van enorme opluchting. Het was niet zo dat Beatrice had gemeend dat alles goed zou komen met hem erbij, maar zijn aanwezigheid had voor haar een wereld van verschil gemaakt. Ze had niet alleen vol opluchting naar hem gekeken, maar ook met iets smeekends, en hem het voorwerp toegestoken dat ze zo angstvallig had beschermd.

‘Deze is van ons, Axl! We hoeven niet meer in het donker te zitten. Pak hem gauw aan, echtgenoot, hij is van ons!’

Ze hield hem een dikke, enigszins misvormde kaars voor. De weduwe van de smid probeerde hem weer uit haar handen te grissen, maar Beatrice sloeg haar grijpende hand weg.

‘Pak aan, echtgenoot! Dat kind daar, de kleine Nora, van haar heb ik hem vanmorgen gekregen nadat ze hem zelf had gemaakt,